Bokmeldinger

Tove Nicolaisen: *Hinduer*
Oslo: Universitetsforlaget, 2018

Anmeldt av Hildegunn Valen Kleive,
førsteamanuensis ved Høgskolen i Volda.

Hinduisme er en del av det flerreligiøse i Norge, men har likevel i stor grad kommet i skyggen av andre tradisjoner både i media og i forskning. Denne boka er et viktig bidrag for å øke kunnskapen om hvordan hinduer forstår og praktiserer sin religion. I tillegg til at forfatteren ønsker at boka skal gi økt empirisk kunnskap om en gruppe, stiller boka et åpent spørsmål om hva ikke-hinduer kan lære av hinduer. Dette er en spennende og uvant vinkling i faglitteratur, som inviterer leseren til refleksjon. Dette gjør at boka blir mer enn kun beskrivelser av empiri og teori. Å lytte til barn, unge og voksne med hindubakgrunn, som ofte kommer til orde i boka, kan være dannende: Det kan være inspirerende, tankevekkende, og gjøre noe med hvordan leseren forstår både seg selv og andre.

Boka hinduer har en utforming som er tiltalende estetisk. Den inneholder mange fargebilder, den bryter opp teksten med bokser med empiriske eksempler, og har en lay-out som oppleves som ryddig og som gir lyst til å lese.

Tove Nicolaisens sterke religionspedagogiske forskningsinteresse er tydelig i hele boka. Både gjennom et eget kapittel om hinduisme som religion i norsk skole, men også gjennom at boka flere steder relaterer seg til didaktiske problemstillinger. Men selv om lærere og lærerstuderenter nok er en særlig aktuell målgruppe, vil jeg hevde at flere vil finne denne boka interessant og spennende. Lesere med interesse for kultur, migrasjon, globalisering, estetikk eller historie vil alle kunne finne temaer og perspektiver å reflektere over.

Det at boka er på rundt 300 sider, gir anledning til at mange dimensjoner ved hinduismen blir diskutert. Dette skaper en helhetlig framstilling og er en styrke ved boka. Videre vil jeg påstå at bokas antropologiske tilnærming gjør at den blir et viktig bidrag til litteraturen om hinduisme, fordi fokuset på praksis og levde religiøsitet dermed øker. Dette vil kunne forebygge at kunnskapen og forståelsen av hinduisme fortsetter å være preget av de stereotypiske og protestantiske oppfatninger som forskningshistorien er full av.

Boka starter med en innledning med diskusjon av begreper og metode. Så kommer et kapittel om hinduer i Norge. Dette er en oppdatert framstilling, der mangfoldet i hindutradisjonene kommer fram. Den største gruppen hinduer i Norge er tamilhinduer. Og i motsetning til mange lærebøker i grunnskolen og pensumbøker i enkelte religionsutdanninger, inkluderer bokas første kapittel religiøse tradisjoner fra denne gruppen. Mange av de empiriske eksemplene i

dette og andre kapitler er barn og ungdom Nicolaisen selv har intervjuet. Det gir innsikt i hvordan en ofte oversett aldersgruppe forstår og praktiserer hinduisme, noe som er verdifullt både for forskere med interesse for religion, men også for forskere som er opptatt av transnasjonal ungdom. Etter kapittelet om hinduer i Norge følger kapitler om praksis, tilbedelse, guder og retninger, virkelighetsforståelser og historie, og i disse kapitlene er ikke fokuset avgrenset til en norsk kontekst. Den estetiske dimensjonen ved hinduisme er diskutert flere steder i boka, men er også behandlet i et eget kapittel. Dette kapittelet er interessant for alle med empirisk og teoretisk interesse for materialitet og religion. Her kan lærere i religions- og livssynsfaget i skolen finne inspirasjon til sin undervisning

Religiøse praksiser kan være meningsfulle på ulike måter, alt etter hvilken kontekst eller hvilket nivå (individ, gruppe, videre religiøs tradisjon) de ses i lys av. Kapittelet om global hinduisme er derfor interessant både i seg selv, men også fordi det er en av kontekstene hindupraksiser i Norge kan ses i lys av. Hinduer i Norge har en utpreget transnasjonal orientering, og det gjenspeiles i levd religiøst liv.

Boka vier innenfraperspektivet god plass, og det er en styrke og dekker et «hull» i forskningen. Boka framstår likevel som balansert når den også har med et utenfraperspektiv i form av et kapittel som reflekterer rundt religionskritikk, politikk og etikk. Boka avslutter med et kapittel om hinduisme og norsk skole, noe som for noen kan oppleves litt ad hoc. For lesere med tilknytning til skolen, derimot, er et slikt kapittel etterlengtet. Den korte grafiske oversikten over guder og historie, samt ordforklaringene som kommer på bokas aller siste sider, vil nok også oppleves som nyttig av mange. Noen ganger synes jeg likevel at linken til forfatterens eget forskningsprosjekt blir litt for dominerende, selv om det å vise til slik situert kunnskap også er en av styrkene ved boka. Jeg savner noe mer anvendelse av nasjonal og internasjonal empirisk orientert litteratur som kunne utfyllt temaer som tas opp i boka.

Men alt i alt, dette er en bok som trengs og som bør leses av mange. Hele eller deler av boka vil kunne fungere godt som pensumlitteratur på en rekke grunnstudier. Den får fram mangfoldet uten å skape forvirring, den er balansert ved å inkludere både innenfra- og utenfraperspektiv, og den har med kontekstspesifikke sider ved hinduismen så vel som sider ved tradisjonen som deles av mange. Boka kan leses fra perm til perm, eller fungere som en oppslagsbok. Jeg tror den vil skape, slik forfatteren ønsker, en appetitt på videre utforskning av hindutradisjonene. Jeg håper at Universitetsforlaget følger opp med flere bøker som følger samme konsept som Nicolaisens. Jeg håper på bøker om buddhister, kristne, muslimer, sikher og jøder, som er like empirinære og mangedimensjonerte som Nicolaisens bok hinduer.

**Jari Ristiniemi, Geir Skeie, Karin Sporre (red): *Challenging Life. Existential Questions as a Resource for Education*.
Waxmann Verlag 2018.**

Anmeldt av Rune Øystese,

Førstelektor i menighetspedagogikk ved NLA Høgskolen. Epost: Rune.oystese@nla.no.

Challenging Life. Existential Questions as a Resource for Education er den 37. boka i Waxmanns serie «Religious Diversity and Education in Europe». Den viser at det ikke bare er religiøsiteten som er mangfoldig i Europa, men også måten religionsundervisningen blir organisert og presentert på. Boka beskriver først og fremst den svenske virkeligheten, men det er også fire artikler av norske forfattere, og artikler av forfattere fra Island, Polen, England og Nederland. Til sammen er det 22 artikler, alle på engelsk. De er fordelt på seks hovedkapitler:

- 'Life Questions', Pedagogy and Research,
- Pedagogy of Life Questions – Reflections on a Passed Époque and Contemporary Issues,
- World Views and Education,
- Existential Issues of Children and Youth,
- Ethics, Children, Youth and Students og
- Into the Future

Selv om noen artikler med fordel kunne vært plassert i et annet hovedkapittel enn der de nå står, gir hovedinndelingen et innblikk i bredden av artiklene.

Formålet med boken er ikke å informere om hvor forskjellig religionsfaget blir behandlet, men å debattere og promotere betydningen av at elever får bearbeide sine eksistensielle spørsmål og at det er naturlig å gjøre dette når religion og livssyn er undervisningsfokus.

Det er naturlig at svenske erfaringer får god plass, for i Sverige har «livsfrågor» vært en hovedsak i planene for religionsfaget siden 1960-tallet. Boka begynner med en artikkel av Sven Hartmann, som har vært en drivende kraft i innføringen og utviklingen av skolens fokus på slike spørsmål. Han tar for seg forskning som er gjort på dette feltet siden 1967. Boka fortsetter med å hente fram erfaringer og forskning som er gjort, og reflekterer omkring muligheter og utfordringer med undervisningen som ønsker å gi plass til den eksistensielle samtalen.

De forskjellige artiklene henter forskningsmateriale fra et bredt felt. Det er artikler om svenske og norske skoleplaner. Noen rapporterer fra grunn- og videregående skoler (både lærere og elever). Noen har forsket på lærerskolen, og

noen på ungdom etter skolealder. Ikke uventet argumenterer fleste artiklene, fra forskjellige synsvinkler, for viktigheten av at det er rom for den eksistensielle samtale i skolen generelt og i religionsfaget (der det finnes) spesielt.

Det er også noen artikler som tematisk er i utkanten av bOKas hovedtema. Artiklene om bruk av humor i middelalderens didaktiske litteratur, og om fortelling og Haiku-dikt som didaktiske redskaper i klovnerier (Clown work) og drama, er eksempler på artikler som oppleves som å være i en slik utkant. De er interessante å lese, men for meg oppleves de som avsporinger.

For meg er argumentasjonen for eksistensiell samtale som å slå inn en åpen dør. Jeg fikk derfor mest utbytte av de artiklene som beskrev erfaringene fra Sverige, hvorfor det, på tross av et sterkt fokus i læreplanene, er forholdsvis begrenset hvor mye plass den eksistensielle samtalen får i den svenske skolen. Og hvor utfordrende det er å samtale sammen om de dype spørsmålene når en overordnet verdi er nøytraliteten, og skolen er preget av en «sekulær diskurs» – se for eksempel Staffan Nilssons artikkel om dette.

Lærere i grunn-, videregående- og høyskoler vil ha utbytte av å lese denne boka. De vil få en påminnelse om at slike samtaler kan skape utvikling og modning, øke opplevelsen av meningsfulle skoletimer og styrke relasjonen mellom lærer og elev, samt øke forståelse og respekt elevene imellom. Det vil også kunne øke forståelsen for hvorfor religion er en betydelig kraft også i våre sekulære samfunn. Denne boka blir ekstra aktuell fordi Fagfornyelsen, som gjelder i den norske skolen fra høsten 2020, sier at undervisningen i KRLE skal preges av «utforsking av eksistensielle spørsmål og svar».

Men også foreldre, prester, trosopplærere og ungdomsledere i kirke og menighet vil ha glede av å minnes på betydningen av de eksistensielle samtalene, og oppdage mulighetene de har til slike samtaler fordi de ikke er begrenset av de rammene og kravene skolen har.